

Leylim Leylim “Seni Anlatabilmek Seni”

“Uzaklar, ay kadar yakın, bizim gibi.
[...]

Şimdi uyuyor musun?

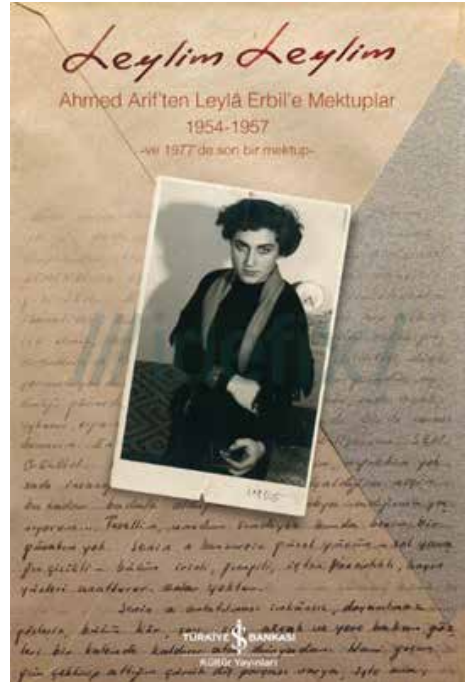
Uyu.

Deniz değirmeni yürüyor,

Gözlerimizde,

Buz gibi parlak ve duyulmadan.”

Şiir, Almancanın en aydınlık şairlerinden Paul Celan’a ait. Ama bu şiiri özel kılan, şiirin Almancanın bir diğer büyük şairi-yazarı Ingeborg Bachmann’a yazılmış olması. Gerek Celan gerekse de Bachmann, insanlığın gökyüzünün en karanlık olduğu dönemlerde, yaşamın üzerine düşürdükleri ışıklarla sadece kendi dönemlerini değil bugünü ve yarını da aydınlatan şairlerden, yazarlardan. Türk okurları, bu iki “özel” şairin aşklarına, 2009’da dilimize *Kalp Zamanı* adıyla kazandırılan, ikili arasındaki mektuplaşmalardan oluşan yapıt vesilesiyle tanık oldu. Aşkın doğasındaki tutku ve ateş, sanatçının kişiliğindeki ifratla mayalandığında aşk, “mutluluktan” çok “azaba”; söz, “vuzuhtan” çok “dügüme” dönüşüyor. Bachmann’ın, “*Sevgili, sevgili Paul, dün ve bugün seni, istersen şöyle diyelim, ikimizi çok düşündüm. Yine bana yazasın diye yazmıyorum sana, bana keyif verdiği için ve istediğim için yazıyorum.*” sözlerine karşın Celan, Bachmann’a şu ifadelerle sesleniyor: “*Ingeborg, bu kadar uzun ve bu kadar ısrarla sürdürdüğüm suskunluğumu bir an unutmaya çalış...*” İkilinin aşkları, bazen en kor hâliyle söze bürünürken bazen gözden yitip giden bir gölgeyi arayan umut-

suz bir hâlde sükuna bürünür. Paul Celan, 50 yaşında kendisini Seine Nehri’ne atıp canına kıyarken Ingeborg Bachmann 47 yaşında evinde çıkan bir yangında yaşamını yitirdi. Ama yazdıkları mektuplar, sadece yapıtlarının mahrem kuytularına ışık düşürmekle kalmadı kişiliklerinin de en saf, en duru, en masum hallerine tanıklık etmemizi sağladı.

Ahmed Arif, Refik Durbaş’a verdiği mülakatta, edebiyatçıların mektuplarının yayımlanmasıyla ilgili olarak, “[...] Belki halk için, okuyucu için gerekli değil ama edebiyat tarihçileri için, eleştirmenler için gerekli olabilir. Türkiye’de henüz bir gelenek yok. Ama bir gün o da olabilir. Mesela Victor Hugo’nun sevgilisine yazdığı, Baudelaire’in hizmetçisine yazdığı mektuplar Fransa’da çok değerli belgeler olarak sunuluyor. Elbet bir milletin kültürü onlar da.”

İş Bankası Yayınları tarafından “Leylim Leylim” adıyla yayımlanan şiirimizin “zarif”, epik şairi Ahmed Arif’in, romancılığımızın özgün kalemlerinden Leyla Erbil’e yazdığı mektupların giriş bölümünde yer alan bu ifadeler bana, Bachmann ile Celan arasındaki mektupları hatırlattı. Edebiyat dünyamızı uzun süredir bu kadar heyecanlandırıcı ve meselenin uzağında kalan kişilerce bu denli büyük bir şaşkınlıkla karşılanan bir yapıt olmadığını hesaba kattığımızda bile *Leylim Leylim*’in ne kadar değerli olduğunu görüyoruz.

Rûken Kızılar’ın mektupların yayıma hazırlanma sürecine dair son derece açıklayıcı yazısı da, elimizdeki yapıtın kıymetini artırır nitelikte. Çünkü Leyla Erbil, ölümüne yakın bir zamana kadar bazı “insani hassasiyetlerden” dolayı bu can parçası mektupları çekmecesinde bekletiyor. Eğer, Erbil’in yayımlama kararı biraz daha gecikseydi belki de ölümünden sonra bu mektup bir daha bulunmamak üzere yok olup giderdi. Erbil, Kalan’ı yazdığı günlerde yayınevi editörlerine Ahmed Arif’le uzun yıllar mektuplaştıklarını söylüyor. Yayınevini mektupları basma önerisini Erbil, önce “Leyla Erbil, bu büyük şairin aşkıyla gündeme gelmek istiyor.” dedi-kodularına sebep olur diye reddediyor. Kalan’dan sonra *Tuhaf Bir Erkek*’i yazmaya başladığı günlerde ise mektupları artık yayımlamak istediğini söylüyor. Hatta ölüme çok yakın olduğunu hissederek kitabın bir an önce basılmasını, kendi gözleriyle mektupların basılı hâlini görmek istediğini özellikle belirtiyor. Ama ne yazık ki Erbil’in ömrü bu kitabı görece kadar uzun olmadı.

Kitabın henüz başındaki ilk mektup bile aslında ilişkinin karakterini ortaya koyar nitelikte. Ahmed Arif 5 Mayıs 1954’te Bismil’den gönderdiği ve “Leylâ, Zalım Leylâ!” diye seslendiği ve sözünü Erbil’e karşı ince bir sitemle kurduğu bu mektupta, “*Bu benim dördüncü. Oysaki senden bir tek mektup aldım. O belalı ve korkunç ilk mektubun, yani 4-1, ben mağlubum... Ben, belki yazamazdım da, melankolim ve serseriliğim tutar da yazamaz, boş verirdimse, sen yazacak, “bu oğlan, öldü mü kaldı mı?” diye sen arayacaktın, değil mi?*” diye sorar. Erbil, cephesinde mesele hep dost ilişkisi düzeyinde kalırken Ahmed Arif, “*Ben, senin için, ancak her şeyimi, bütün mevcut kıymet hükümlerini ve canımı feda etmekle belki biraz hafiflemiş olurum. Yine de ödemiş, karşılık vermiş olamam... [...] Kimselere mecbur olmadım, olmam da. Yiğitliğim ve rivayet olunan erkekliğim, bundandır... Ama senin mecburun olmak, beni hiç mi hiç küçültmüyor. Aksine yüceltiyorsun, İNSAN ediyorsun, yaşıyorsun...*” sözleriyle ve daha sonraki mektuplarında yazdıklarıyla bütün kalbi ile âşık olduğunu söylüyor. Ama gerçek aşka yakışır bir nitelikte, Erbil’i aşka zorlamaktansa aşkına, ilgisinin kırıntısına bile razı bir ruh hâli içindedir. Erbil, Arif için hiç kuşkusuz en çok sevgilidir ama bazen dost hatta kardeştir de. Arif de bir mektubunda Erbil’e sorduğu bir soruya yine kendisi cevap veriyor: “*Nemsin be? Sevgili, dost, yâr, arkadaş... Hepsi. En çok da en ilk de Leylasın bana.*” Yine başka bir mektupta Arif, “*Aldırmayacağım ama sen ister dostum ol ister sevgilim, yeter ki hayatımda ol.*” “Şunu iyi belle: Benim için çok mühim olan sana âşık olmak veya âşık olmadığı-mu bağırıp yırtılmak değildir. Aslolan, seni kırmamak, üzmemek, kaybetmemektir.”

diyen de yine Ahmed Arif'tir. Yalnız, Arif'in yenilgisi giderek büyür. Çünkü Erbil, Arif'in mektuplarına çok az karşılık yazacaktır. 4-1'den sonraki mağlubiyet hemen sonrasında 5-1'e çıkar. Aslında dönüp Bachmann'ın, "*Sevgili, sevgili Paul, dün ve bugün seni, istersen şöyle diyelim, ikimizi çok düşündüm. Yine bana yazasın diye yazmıyorum sana, bana keyif verdiği için ve istediğim için yazıyorum.*" sözlerini hatırlamak gerekebilir. Ahmed Arif, ilk kitabını Leyla Erbil'e adayacağını söylüyor ve Erbil'den kitabın adını ya "Uy Havar" ya da "Suskun" koymasını istiyor. Arif'in, mektuplardaki sesleniş ifadelerine bile baktığımızda Arif'in mektupları yazarken nasıl bir ruh hali içinde olduğunu, aşka, dostluğa, edebiyata dair beklentilerini, bazen coşan bazen içine çekilen kalbine de tanıklık ediyoruz. "Leylim, Leylâ Cânım, Leylâm, Merhametsiz Ömrüm, Leylâ'm, Kardeş Çocuk! Leylâ, Leylâ Canım, Leylâcık, Canım, Azizim Leyla, Leylim, Dost..." Mektuplar, dönemin edebiyat içi ilişkilerine, yayın dünyasındaki duruma dair de önemli veriler barındırır. Arif, bazı yazılarının sansürlendiğinden, bazı şiirlerinin yanlış basıldığından dert yanar. Ama Orhan Veli'yi kendisinin tam karşıt kutbu olarak konular. "*Hiç olmazsa yeni kuşak Orhan Veli'yi ve gölgelerini değil, benim yolumdan gidiyorlar.*" diyor. Yaşar Kemal'e ettiği, dostça, usturuflu küfür de okura tebessüm ettiriyor.

Mektup, yazınsal türler içinde acının, ayrılığın, içtenliğin, yalnızlığın içine en hesapsız hâliyle kurulduğu bir tür. Aslında doğasındaki insana bu kadar yakın olma hâli, ona yazınsal bir türü aşan bir aura bahşediyor. Mektubun geriye çekilmesi karşısında yaşadığımız

üzüntü, bir türün değer yitiminden çok, insanın doğasının artık bu kadar açık ve çıplak bir hâlde görünmeyecek olmasından. Ahmed Arif'in, Leyla Erbil'e yazdığı mektuplar karşısında yaşadığımız sevinç, kalbimizin derinlerinde ıssız bir hüzne dönüşürken gerek Ahmed Arif'in bu umutsuz aşka gösterdiği soylu ilgi gerekse de Leyla Erbil'in dostluğunun kuşatıcılığı ve genişliği yüzeydeki sevinç kadar diplerdeki hüznün duygusunu da en kor hâliyle harlıyor.

Yazarının içinde kalan ukdenin, metnin akışını düğümlediğine inanan biri olarak, bu mektupları en çok merhum Mehmet Kaplan Hoca'nın okumasını istediğimi söylemek isterim. Çünkü, "Haberin var mı, benim için önce sen gelirsin. Hepsi, şiiri, düşünüyü, kavgası, hepsi senden sonra gelir." diyen Ahmed Arif'ten başkası değildir.

Mehmet ÖZTUNÇ

Gezi Edebiyatımızın Seçkin Bir Eseri:

Tuna'dan Batı'ya

İsmail Habib Sevük, 1934 yılında üç buçuk aylık Avrupa turuna çıkmış ve "Avrupa Yolunda Notlar" başlığıyla gezi notlarını Cumhuriyet gazetesinde yayımlamıştı. Bükreş, Tuna, Belgrad, Budapeşte, Viyana, Berlin, Paris, Napoli ve Atina'yı gezen İsmail Habib, 1935'te bu gezi notlarını *Tuna'dan Batı'ya* ismiyle kitaplaştırmıştır. Bu çok değerli ve önemli kitap¹ geçenlerde yeniden neşredildi.

1 İsmail Habib Sevük, *Tuna'dan Batı'ya*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2013, 264 s.